

Briuselis, 2013 01 31
COM(2013) 37 final

ŽALIOJI KNYGA

DĖL NESĄŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKOS EUROPOS ĮMONIŲ TARPUSAVIO MAISTO IR NE MAISTO PRODUKTŲ TIEKIMO GRANDINĖJE

(Tekstas svarbus EEE)

Turinys

1.	IŽANGA	3
2.	NESAŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKOS APIBRĖŽTIS	6
2.1.	Nesąžiningos prekybos praktikos sąvoka.....	6
2.2.	Nesąžiningos prekybos praktikos pavyzdžiai	8
2.3.	Galimas nesąžiningos prekybos praktikos poveikis.....	8
3.	NESAŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKĄ REGLAMENTUOJANTYS TEISINIAI PAGRINDAI.....	10
3.1.	Nenuoseklūs nacionaliniai teisinio reglamentavimo pagrindai.....	10
3.2.	Apsauga nuo nesąžiningos prekybos praktikos ES lygmeniu.....	13
4.	KOVOS SU NESAŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKA TAISYKLIŲ LAIKYMOSI UŽTIKRINIMAS	16
4.1.	Nacionalinės vykdymo užtikrinimo priemonės	16
4.2.	ES lygmens vykdymo užtikrinimo priemonės	17
5.	NESAŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKOS TIPAI.....	18
5.1.	Dviprasmiškos sutarčių sąlygos	18
5.2.	Rašytinių sutarčių nebuvimas	19
5.3.	Atgaline data padaryti sutarties pakeitimai	19
5.4.	Nesąžiningas komercinės rizikos perkėlimas.....	19
5.5.	Nesąžiningas informacijos naudojimas.....	20
5.6.	Nesąžiningas komercinių santykių nutraukimas	20
5.7.	Teritoriniai tiekimo apribojimai	20
5.8.	Bendros nesąžiningos prekybos praktikos savybės.....	22
6.	BENDROSIOS PASTABOS	23
7.	KITI VEIKSMAI	23

1. IŽANGA

Įmonių tarpusavio tiekimo grandinė yra svarbus Europos ekonomikos elementas. Tiekėjai ja tiekia produktus ir teikia paslaugas vartotojams ir ji tiesiogiai veikia ekonomikos augimą bei užimtumą. Mažmeninės prekybos paslaugos sudaro 4,3% ES BVP, šiame sektoriuje dirba 18,7 mln. (arba 8,3%) ES darbuotojų ir veikia 17% ES MVĮ¹. Jomis užtikrinamas kitų ekonomikos sektorių, kaip antai žemės ūkio, gamybos, logistikos ir IT paslaugų, prekių ir paslaugų platinimas vartotojams.

Šioje žaliojoje knygoje nagrinėjama įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinė, kuri yra įmonių tarpusavio arba įmonių ir viešųjų institucijų sandorių grandinė, kuria pristatomos prekės, daugiausia skirtos plačiajai visuomenei vartoti arba naudoti asmeniškai arba namų ūkyje. Tiekimo grandinę sudaro nemažai dalyvių (gamintojai, perdirbėjai, platintojai), kurie visi daro poveikį galutinei vartotojo mokamai kainai. Šis poveikis priklauso nuo atitinkamo maisto ir ne maisto subsektoriaus. Tinkamai veikianti įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinė – esminis veiksnys norint kuo labiau išnaudoti tų sektorių ekonominį potencialą.

Dėl ekonominių, socialinių ir demografinių priežasčių per pastaruosius du dešimtmečius įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinė smarkiai pasikeitė. Padidėjusi koncentracija ir vertikalioji integracija ES nulėmė struktūrinius įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinės pokyčius. Atsirado įvairių tarptautinių mažmenininkų pirkimo susivienijimų, siekiančių dėl didesnės perkamosios galios pasinaudoti maisto ekonomija užsitikrinant tiekimą. Mažmenininkams plačiau naudojant savo pačių prekių ženklus, kai kurie prekybininkai tapo tiesioginiais savo tiekėjų konkurentais. Panašu, kad nedidelė grupė santykinai stiprių tiekimo grandinės dalyvių turi gana didelę derybinę galią.

Kai kuriais atvejais šie veiksniai gali nulemti nesąžiningos prekybos praktiką įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinės dalyvių santykiuose. Nesąžiningos prekybos praktika yra praktika, kuria akivaizdžiai nukrypstama nuo tinkamo verslo elgesio ir kuri prieštarauja sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principams. Nesąžiningos prekybos praktika dažniausiai primetama tokiu atveju, kai stipresnioji šalis turi persvarą silpnesnės šalies atžvilgiu, ir ją gali taikyti bet kuri įmonių tarpusavio santykių šalis bet kuriuo tiekimo grandinės etapu.

ES lygmeniu nesąžiningos prekybos praktika ES maisto sektoriuje pirmą kartą nagrinėta 2009 m., kai dėl staiga smarkiai išaugusių žemės ūkio produktų kainų padidėjo vartotojų kainos. Nepakankamas rinkos skaidrumas, derybinės galios skirtumai ir antikonkurenciniai veiksmai nulėmė rinkos iškraipymus ir galėjo neigiamai paveikti visos maisto produktų tiekimo grandinės konkurencingumą. Tai paskatino išnagrinėti maisto produktų tiekimo grandinės veikimą. Komisijos nuomone, vartotojams siūlomas produktų asortimentas ir kainos buvo nepakankamai grįsti sąžiningumo principais ir kad tarpininkai, maisto perdirbimo pramonės, mažmeninės prekybos atstovai žemės ūkio produktų gamintojams taikė kainų

¹ Eurostatas, 2010 m.

spaudimą². Iš tiesų, maisto produktų tiekimo grandinės veikimas daro poveikį kasdieniam ES piliečių gyvenimui, atsižvelgiant į tai, kad maždaug 14 % namų ūkių išlaidų skiriama maistui³, taip pat ekonomikos sektorių, pavyzdžiui, žemės ūkio, maisto perdirbimo pramonės ir mažmeninės prekybos, veikimui. Be to, vien tik 2008 m.⁴ realiosios maisto kainos padidėjo daugiau nei 3 %, todėl sumažėjo perkamoji galia ir vartotojų pasitikėjimas, ir tai buvo vienas iš svarbiausių bendros kainų infliacijos veiksnių. Reaguojant į tai 2010 m. įsteigta veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės aukšto lygio forumo Verslo įmonių sutarčių sudarymo praktikos klausimų ekspertų grupė šiam klausimui spręsti. 2011 m. ekspertų grupė pateikė sąžiningos ir nesąžiningos praktikos vertikaliuosiuose santykiuose maisto produktų tiekimo grandinėje principų ir pavyzdžių rinkinį, kurį pasirašė vienuolika organizacijų, atstovaujančių įvairiems interesams visoje Europos maisto produktų tiekimo grandinėje⁵. 2012 m. grupė nagrinėjo vykdymo užtikrinimo priemonių klausimus. Nepaisant bendrų pastangų, pasiūlytoje sistemoje nebuvo nustatytos veiksmingos taisomosios priemonės principų nesilaikymo atvejais ir ji nesulaukė visos tiekimo grandinės atstovų palaikymo 2012 m. gruodžio 5 d. vykusiame trečiajame aukšto lygio forumo posėdyje. Vis dėlto aštuonios iš vienuolikos organizacijų paskelbė ketinančios 2013 m. pradžioje pradėti savanoriškai įgyvendinti sąžiningos praktikos principus⁶. Be to, visos suinteresuotosios šalys toliau bendradarbiauja, kad pasiektų kompromisą taikydamos šį konkrečiam sektoriui skirtą metodą. Komisija ragina visas suinteresuotąsias šalis susitarti per artimiausius mėnesius. Be to, Komisija pratęsė aukšto lygio forumo įgaliojimus iki 2014 m. gruodžio 31 d.⁷ ir toliau stebės konkrečius pokyčius maisto produktų tiekimo grandinėje, kad atsižvelgtų į iki šiol pasiektus rezultatus.

Tuo pačiu metu Komisija pradės rengti skirtingų priemonių, kuriomis sprendžiama nesąžiningos prekybos praktikos problema, poveikio vertinimą. Poveikio vertinime bus taip pat nagrinėjama, ar šią problemą būtų galima išspręsti vietos lygmeniu, ar reikėtų ES lygmens sprendimo. Taikant šį metodą bus atsižvelgta į aukšto lygio forumo pasiektus rezultatus maisto sektoriuje ir kartu apsvarstyti visi galimi sprendimai – nuo savireguliacijos priemonių iki teisės aktų. Atsižvelgdama į vertinimo rezultatus, Komisija antrąjį 2013 m. pusmetį pasiūlys atitinkamus tolesnius veiksmus.

Dėl nesąžiningos prekybos praktikos keliose valstybėse narėse vykdyti tyrimai ir apklausos⁸. Neseniai paskelbtoje Europos konkurencijos tinklo (EKT) ataskaitoje patvirtinta, kad daug

² 2009 m. spalio 28 d. komunikatas „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“, COM(2009) 591.

³ Eurostatas, 2012 m.

⁴ Ten pat.

⁵ AIM, CEJA, CELCAA, CLITRAVI, *Copa Cogeca*, ERRT, *EuroCommerce*, *Euro Coop*, *FoodDrinkEurope*, UEAPME ir UGAL.

⁶ AIM, CELCAA, ERRT, *EuroCommerce*, *Euro Coop*, *FoodDrinkEurope*, UEAPME ir UGAL.

⁷ 2012 m. gruodžio 19 d. Komisijos sprendimas, kuriuo iš dalies keičiamos 2010 m. liepos 30 d. Komisijos sprendimo nuostatos dėl jo taikymo ir veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės aukšto lygio forumo sudėties (2012/C 396/06), OL C 396, 2012 12 21, p. 17.

⁸ Bulgarijoje, Čekijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Airijoje, Italijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Ispanijoje ir JK.

nacionalinių konkurencijos institucijų nesąžiningos prekybos praktikos⁹ buvimą įvardija kaip problemą maisto sektoriuje.

Vis dėlto vertinant plačiau teigiama, kad nesąžiningos prekybos praktika gali būti taikoma ne tik maisto, bet ir kituose sektoriuose. Ši žaliaji knyga padės surinkti informaciją apie šią problemą, kuri gali būti susijusi su keliais veiksniais. Pirma, kintant mažmeninės prekybos maisto ir ne maisto produktais sektoriui pereinama prie mišrių formatų, kai dauguma mažmenininkų tiekia maisto produktus ir vartojimo prekes bei kitus produktus pagal tą patį valdymo modelį ir tokiais pat sąlygomis. Antra, tai, kad kai kurie didžiausi gamintojai gamina maistą ir kitų rūšių prekes, pavyzdžiui, valymo priemonės, kosmetiką, higienos prekes ir kt., atsižvelgiant į kai kurių prekės ženklų svarbą, tai taip pat gali daryti poveikį tiekėjo ir mažmenininko santykiams. Tokios praktikos pavyzdžių nustatyta įvairiuose sektoriuose, įskaitant baldų ar tekstilės¹⁰. Kalbant apie drabužių sektorių, 2007 m. verslo santykių ES drabužių grandinėje ataskaitoje nustatyti devyni nesąžininga laikomos praktikos gamintojų ir mažmenininkų santykiuose pavyzdžiai. Juos, be kita ko, sudaro: automatinis mokestis už mažmenininko patirtas pardavimo skatinimo sąnaudas, tiekėjo ir vartotojų kainų skirtumo susigrąžinimas, mokėjimo atidėjimas, neparduotų prekių grąžinimas, staigus tiekimo santykių nutraukimas ir pavyzdžiuose pateiktų novatoriškų idėjų panaudojimas¹¹.

Komisijos mažmeninės prekybos stebėsenos dokumente¹² paminėta, kad nesąžiningos prekybos praktika taikoma įvairiuose mažmeninės prekybos sektoriuose. Europos Parlamentas taip pat pripažino poreikį neapsiriboti žemės ūkio produktų ir maisto pramone ir paragino Komisiją imtis atitinkamų veiksmų¹³. I bendrosios rinkos akte¹⁴ Komisija išreiškė ketinimą pradėti iniciatyvą kovoti su nesąžiningos prekybos praktika verslo santykiuose. Be to, neseniai vykusiose konsultacijose su verslo atstovais patvirtintas šios problemos egzistavimas¹⁵.

Nesąžiningos prekybos praktika gali daryti neigiamą poveikį ES ekonomikai, ypač – įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinei. Tokia praktika gali sumažinti bendrovių, įskaitant MVI, pajėgumą investuoti ir diegti inovacijas. Be to, nenuoseklios nacionalinės taisyklės taip pat gali kliudyti užsiimti tarpvalstybiniu tiekimu ir platinimu bendrojoje rinkoje.

⁹ 2012 m. gegužės mėn. Europos konkurencijos tinklo ataskaita dėl konkurencijos teisės vykdymo užtikrinimo ir rinkos priežiūros veiklos, kurią vykdo Europos konkurencijos institucijos maisto sektoriuje, p. 116–120.

¹⁰ „Business relations in the EU clothing chain: from industry to retail and distribution“. *Bocconi University. ESSEC Business School. Baker & McKenzie*. 2007, p. 124.

¹¹ „Business relations in the EU clothing chain: from industry to retail and distribution“, p. 126.

¹² 2010 m. liepos 5 d. Prekybos ir platinimo rinkos stebėsenos ataskaita „Siekiant iki 2020 m. užtikrinti veiksmingesnę ir sąžiningesnę prekybos ir platinimo vidaus rinką“ (COM(2010) 355).

¹³ 2011 m. liepos 5 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl veiksmingesnės ir sąžiningesnės prekybos ir platinimo rinkos (2010/2109(INI)).

¹⁴ 2011 m. balandžio 13 d. komunikatas „Bendrosios rinkos aktas. Dvylika svertų augimui skatinti ir pasitikėjimui stiprinti. „Bendros pastangos skatinti naująjį augimą““ (COM(2011) 206).

¹⁵ Valstybių narių tyrimas dėl nesąžiningos prekybos praktikos; 2012 m. gegužės mėn. EKT ataskaita dėl konkurencijos teisės vykdymo užtikrinimo ir rinkos priežiūros veiklos, kurią vykdo Europos konkurencijos institucijos maisto sektoriuje, p. 117; Europos verslo nuomonės tyrimo grupė; Konsultacijos dėl Direktyvos 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos ir dėl nesąžiningos komercinės veiklos, darančios įtaką įmonėms.

Šioje žaliojoje knygoje preliminariai įvertintos galimos problemos, kylančios dėl nesąžiningos prekybos praktikos įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinės dalyvių santykiuose ir susijusios su galiojančių nacionalinių taisyklių, skirtų kovoti su nesąžiningos prekybos praktika, veiksmingu laikymosi užtikrinimu, taip pat poveikis bendrajai rinkai, ir siekiama gauti daugiau įrodymų bei nuomonių šiais klausimais. Žaliosios knygos tikslas – pradėti konsultacijas dėl šios analizės su suinteresuotosiomis šalimis, surinkti informaciją ir prireikus nustatyti galimus tolesnius veiksmus sprendžiant šią problemą.

Pagerinus tiekimo grandinės veikimą, būtų labiau paskatinta ekonominė integracija ir pašalinti dideli bendrosios rinkos trūkumai dėl nesąžiningos prekybos praktikos ir dėl nacionalinių taisyklių, skirtų kovoti su tokia praktika, nenuoseklumo. Tai padėtų siekti bendresnio ES tikslo – iki 2020 m. sukurti pažangesnę, tvaresnę ir įtraukesnę ekonomiką.

2. NESĄŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKOS APIBRĖŽTIS

2.1. Nesąžiningos prekybos praktikos sąvoka

Sutarties laisvė yra bet kokių įmonių tarpusavio santykių rinkos ekonomikoje kertinis akmuo, taigi sutarties šalys turėtų turėti galimybę parengti labiausiai jų poreikius atitinkančias sutartis. Tai itin svarbu kalbant apie nesąžiningos prekybos praktiką per ikisutartines derybas, kuri paskui įtvirtinama sutarties sąlygose. Kad laisvė sudaryti sutartį teiktų abipusės naudos, šalys turėtų turėti galimybę faktiškai derėtis dėl sutarties sąlygų. Vis dėlto kai kuriais atvejais viena iš sutarties šalių turi stipresnę derybinę poziciją ir gali vienašališkai primesti sąlygas silpnesnėjai šaliai, taip dirbtinai formuodama verslo santykius, kurie būtų naudingi tik jos pačios ekonominiams interesams. Antai sutarties šalis gali naudoti itin šališkas sąlygas ir, remdamasi savo derybine pozicija, dėl jų nesiderėti atskirai. Tokiu atveju silpnesnioji šalis, bijodama, kad sutartis nebus sudaryta arba kad ji pati net bus išstumta iš verslo, negali atmesti tokių vienašališkai primestų nepalankių sąlygų. Tokias nelygiavertes derybines pozicijas gali nulemti keli veiksniai, pvz., didelis santykinio šalių dydžio ar apyvartos skirtumas, ekonominis priklausomumas arba didelės negrįžtamosios sąnaudos, kurias jau patyrė viena iš šalių (pvz., didelės išankstinės investicijos).

Nesąžiningos prekybos praktika dažniausiai primetama tokiu atveju, kai stipresnioji šalis turi persvarą silpnesnės šalies atžvilgiu, o pastaroji dažnai negali nutraukti nesąžiningų santykių ir pasirinkti kito verslo partnerio dėl su tokiu pakeitimu susijusių išlaidų arba dėl to, kad nėra kito pasirinkimo, su kuo sudaryti sutartį. Svarbu atkreipti dėmesį, kad persvarą gali įgyti bet kuri įmonių tarpusavio santykių šalis – nuo nesąžiningos prekybos praktikos gali nukentėti tiek mažmenininkai, tiek tiekėjai ir ji gali būti taikoma bet kuriame įmonių tarpusavio mažmeninės prekybos tiekimo grandinės etape. Tokia padėtis gali susidaryti, pavyzdžiui, žemės ūkio produktų gamintojams, kurie dažnai turi nedaug verslo partnerių, kurie pirktų jų produkciją, ir kurie dėl daugeliui prekių būdingų savybių savo produkcijos negali laikyti ilgiau, kad parduotų geresnėmis sąlygomis.

Tokia praktika, be kita ko, yra: nepakankamas informacijos apie sutarties sąlygas suteikimas, reikalavimas, kad sutarties šalis mokėtų už jai nevertingas prekes ar paslaugas, vienašališki arba atgaline data padaryti sutarties sąlygų pakeitimai, taip pat mokėjimai už fiktyvias paslaugas, draudimas sutarties šaliai pirkti iš tiekėjų kitose valstybėse narėse, kuris nulemia teritorinį bendrosios rinkos suskirstymą.

Nesąžiningos prekybos praktika gali būti taikoma bet kuriuo įmonių tarpusavio santykių etapu. Šia praktika gali būti naudojama derantis dėl sutarties, ji gali būti įtraukta į pačią sutartį arba gali būti primesta jau sudarius sutartį (pvz., padarius pakeitimus atgaline data).

Sudarius sutartį nesąžiningos prekybos praktika gali paprasčiausiai būti nesąžiningų sąlygų vykdymas. Vis dėlto, net jeigu sutarties sąlygos yra priimtinos abiem šalims, problemų vis tiek gali kilti. Paprastai sutartys neapima visų šalių elgesio vykdant sutartį aspektų arba yra tokios sudėtingos, kad šalys neviseškai supranta, kokie gali būti tų sąlygų praktiniai padariniai. Be to, šalys gali būti nevienodai informuotos apie sandorį ir tai gali nulemti nesąžiningą stipresniosios šalies elgesį silpnesniosios šalies atžvilgiu. Šiuo požiūriu, palyginti su didesnėmis partnerėmis, MVĮ pozicija paprastai yra silpnesnė, kadangi joms kartais trūksta specialių žinių, kad galėtų įvertinti visus galimus sutartų sąlygų padarinius.

Optimaliai veikiančioje rinkoje, jeigu šalys nepasitiki viena kita, jos pasirenka kitą verslo partnerį. Didelės partnerio pakeitimo išlaidos arba tai, kad tokios galimybės visai nėra, praktiškai nulemia palankią derybinę poziciją, kuri gali paskatinti stipresniąją šalį elgtis nesąžiningai.

Tai, kad nėra galimybės pasirinkti kitą verslo partnerį ir nutraukti esamus santykius, yra pagrindinis nesąžiningos prekybos praktiką skatinantis veiksnys. Be to, silpnesnioji šalis dažnai bijo, kad jai pasiskundus galėtų būti nutraukti komerciniai santykiai. Šis „baimės faktorius“ smarkiai sumažina tokių skundų galimybę ir yra vienas iš svarbiausių klausimų, kuriuos reikia išnagrinėti vertinant vykdymo užtikrinimo priemonių tinkamumą. Antai panašu, kad 87 % tiekėjų veiksmai apsiriboja diskusijomis su klientais. Beveik du trečdaliai (65 %) iš jų nesiima kitų priemonių, nes bijo, kad bus neigiamų pasekmių, o 50 % abejoja viešųjų taisyklių priemonių veiksmingumu¹⁶. Beveik visi tiekėjai ir gamintojai, neseniai pakviesti savo santykius su mažmenininkais aptarti Airijos Parlamento komiteto, nagrinėjančio tiekėjų ir mažmenininkų santykius Airijos prekybos maisto produktais rinkoje, atsisakė tai padaryti¹⁷. Reikiamą informaciją komitetas surinko per konfidencialius tiesioginius ryšius.

Klausimai

- 1) *Ar sutinkate su pirmiau pateikta nesąžiningos prekybos praktikos apibrėžtimi?*
- 2) *Ar nesąžiningos prekybos praktikos sąvoka pripažįstama jūsų valstybėje narėje? Jeigu taip, prašom paaiškinti, kaip.*
- 3) *Ar, jūsų nuomone, nesąžiningos prekybos praktikos sąvoka turėtų apimti tik derybas dėl sutarties, ar ir laikotarpį iki ir (arba) po sutarties sudarymo?*
- 4) *Kuriame įmonių tarpusavio mažmeninės prekybos tiekimo grandinės etape gali būti taikoma nesąžiningos prekybos praktika?*

¹⁶ 2011 m. kovo mėn. tyrimų instituto *Dedicated Research* tyrimas „AIM-CIAA Survey on Unfair Commercial Practices in Europe“, pateikta: <http://www.dlf.no/filestore/CIAAIMSurveyonUCP-Europe.pdf>.

¹⁷ „Parliamentary report on the Supplier-Retailer relationship in the Irish Grocery Market“, Įmonių, prekybos ir užimtumo komitetas, 2010 m. kovo mėn., p. 19.

- 5) *Kokia jūsų nuomonė dėl sąvokos „baimės faktorius“? Ar pritariate pirmiau pateiktam šios problemos vertinimui? Prašom paaiškinti.*

2.2. Nesąžiningos prekybos praktikos pavyzdžiai

Nesąžiningos prekybos praktikos problema nagrinėta daugelyje apklausų ir tyrimų, kurie dažnai buvo skirti maisto sektoriui.

2008 m. JK konkurencijos komisijos tyrime dėl maisto produktų tiekimo JK¹⁸ nustatyti 52 šios veiklos atvejai, o iš jų 26 atvejais *„tiekėjams galėjo būti skurtas netikrumas dėl jų pajamų ar išlaidų, kuri nulėmė pernelyg didelės rizikos perkėlimas arba jiems tenkančios nenumatytos išlaidos“*. Šios praktikos atvejai apėmė kainų tikslinimą atgaline data, pardavimo skatinimo akcijų finansavimą atgaline data arba kitą praktiką, kurią taikant atgaline data buvo tikslinamos anksčiau sutartos tiekimo sąlygos.

Ispanijos konkurencijos institucijos ataskaitoje dėl maisto sektoriaus tiekėjų ir mažmenininkų santykių¹⁹ nustatyti 18 gamintojų ir mažmenininkų praktikos atvejų ir jie suskirstyti į tris grupes: i) komerciniai mokėjimai (pvz., produktų gabenimo ir paskirstymo mokesčiai); ii) mažmenininko vykdomos pagalbinės veiklos finansavimas (pvz., pardavimo skatinimo mokesčiai); iii) neįprasti mokėjimai (pvz., kurie, gamintojų nuomone, yra mažmenininkų atsakomybė).

Airijos Parlamento komiteto ataskaitoje atkreipiamas dėmesys į tvirtinimus, kad kai kurie mažmenininkai su tiekėjais elgiasi labai netinkamai, juos baugina ir jiems grasina ar net vykdo neteisėtą veiklą, ir teigiama, kad daugelis tiekėjų, be kita ko, patyrė nepagrįstus mažmenininkų reikalavimus mokėti finansinius įnašus už nepaklusimą jų reikalavimams²⁰.

2.3. Galimas nesąžiningos prekybos praktikos poveikis

Nesąžininga prekybos praktika įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinės dalyvių santykiuose gali daryti neigiamą poveikį įmonėms ir taip padaryti žalą visai ekonomikai.

Nesąžiningos prekybos praktikos poveikį įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinei sunku įvertinti kiekybiškai dėl šios problemos pobūdžio ir dėl vertinimo sunkumų. Vis dėlto manoma, kad galimas neigiamas nesąžiningos prekybos praktikos poveikis trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu, be kita ko, gali apimti poveikį investicijoms ir inovacijoms²¹. Komisija neseniai pradėjo pasirinkimo ir inovacijų mažmeninės prekybos maisto produktais sektoriuje raidos studiją, kad kiekybiškai įvertintų, ar jie pakito po

¹⁸ Konkurencijos komisija, „Final Report of the supply of groceries in the UK market investigation“, 2008 m. balandžio 30 d.

¹⁹ *Comisión Nacional de la Competencia*, „Report on the relations between manufacturers and retailers in the food sector“, 2011 m. spalio mėn.

²⁰ Žr. 15 išnašą.

²¹ Tai atitinka tyrimų instituto *Dedicated Research* atlikto tiekėjų suvokimo tyrimo rezultatus, rodančius, kad nesąžininga prekybos praktika turėjo neigiamą poveikį išlaidoms, pardavimo apimčiai ir inovacijoms (atitinkamai 83 %, 77 % ir 40 % respondentų). Žr. 15 išnašą.

pastarųjų metų Europos Sąjungos mažmeninės prekybos sektoriaus modernizacijos ir koncentracijos.

Prie mažmeninės prekybos rinkos stebėsenos ataskaitos pridėtame Komisijos tarnybų darbiniam dokumente kaip pavyzdys nurodytas atvejis, susijęs su ultraaukštoje temperatūroje apdorotu (UHT) pienu: *FranceAgrimer* administruojamos kainų stebėjimo įstaigos *Observatoire des prix et des marges* duomenimis, gamintojų kainos (ne maržos) dalis galutinėje UHT pieno vartotojų kainoje 2005–2009 m. sumažėjo nuo 32,2 % iki 25,9 %, taigi akivaizdžiai sumenko gamintojų galimybės investuoti. Be to, prie Komisijos komunikato „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“ pridėtame dokumente „Reagavimo į kainų pokyčius ES maisto produktų tiekimo grandinėje analizė“²² nustatyta, kad analizuotose rinkose (t. y. kiaulienos ir pieno produktų) 2007–2009 m. vartotojų kainos į žemės ūkio produktų gamintojų kainų pokyčius reagavo gana lėtai ir netinkamai ir tai iš dalies galėjo nulemti galimas derybinių pozicijų disbalansas ir (arba) antikonkurenciniai veiksmai maisto produktų tiekimo grandinėje.

Daugeliu atveju nesąžiningos prekybos praktika gali būti susijusi su mokėjimo problemomis, kurios tiesiogiai nulemia tiekėjų, tarpininkų ir mažmenininkų tarpusavio kainų struktūrą. Pavyzdžiui, neseniai Suomijos konkurencijos institucijos parengta prekybos kasdienio vartojimo prekėmis studija patvirtina, kad 90 % atsakiusių bendrovių mokėjo vadinamąsias rinkodaros priemokas, kurių nauda neaiški. Kartais tokie mokėjimai buvo numatyti kaip išankstinė prekybos sąlyga be jokio „realaus“ atlygio²³.

Dėl sumažėjusių pajamų ir padidėjusio netikrumo nesąžiningos prekybos praktika gali neigiamai paveikti investicijas ir inovacijas. Atgaline data nustatytos nesąžiningos sąlygos visų pirma gali padidinti netikrumą dėl verslo planavimo sąlygų ir sumažinti investicijas. Skaičiuojant investicijų grąžą, be kita ko, įvertinama galima rizika. Atgaline data padaryti pakeitimai arba nesąžiningas informacijos naudojimas gali sumenkinti bendrovių galimybes investuoti, diegti inovacijas, plėsti pajėgumą arba kurti naujas produktų linijas. Tai būtų atvejis, kai neparduotos prekės yra grąžinamos tiekėjams ir už jas neapmokama, nors sutarties sąlygose buvo nustatyta priešingai (pvz., sezoninės namų apyvokos prekės arba riboto galiojimo produktai). Dėl to tiekėjai yra priversti patirti nereikalingų išlaidų, sukuriamas netikrumas ir tai gali daryti poveikį investicijoms. Galimas neigiamas nesąžiningos prekybos praktikos poveikis svarbus visiems įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinės dalyviams, tačiau gali būti neproporcingai didelis MVĮ, nes jos dažnai neturi specialių žinių apie sudėtingas sutartis, jų partnerio pakeitimo išlaidos didesnės, jos turi mažiau prekybos partnerių, yra linkusios nesinaudoti oficialiomis vykdymo užtikrinimo priemonėmis ir turi mažiau galių pasipriešinti galingiems prekybos partneriams.

Be to, manoma, kad nesąžiningos prekybos praktika gali daryti neigiamą poveikį tarpvalstybinei prekybai ir trukdyti bendrajai rinkai tinkamai veikti. Antai, bijodami nukentėti nuo nesąžiningos prekybos praktikos nepažįstamoje nacionalinėje teisinėje aplinkoje, tiekėjai gali nenorėti prekiauti su užsienio mažmenininkais. Be abejo, tai ne vienintelė kliūtis: skirtingose valstybėse narėse sudaromas nevienodas tarpvalstybinių sutarčių su ES tiekimo grandinės dalyviais skaičius priklauso nuo to, ar yra didelių vertikaliai integruotų mažmenininkų, nuo internetinių prekiautojų užimamos dalies, mažmeninės prekybos

²² SEC(2009) 1450.

²³ „Kilpailuviraston Päivittäistavaraoppaa koskeva selvitys“ I/2012, p. 119.

subsektoriaus ir nuo didmenininkų vaidmens²⁴. Vis dėlto nepaisant šių veiksmų, nesąžiningos prekybos praktika gali trukdyti plėtoti tarpvalstybinius santykius daugiausia dėl to, kad kovos su ja taisyklių laikymąsi sunku užtikrinti tarpvalstybiniu mastu.

Klausimai

- 6) *Remdamiesi savo patirtimi nurodykite, kokių mastu ir kaip dažnai nesąžiningos prekybos praktika taikoma maisto sektoriuje? Kuriuo komercinių santykių etapu ir kaip ji dažniausiai taikoma?*
- 7) *Ar nesąžiningos prekybos praktika taikoma ir mažmeninės prekybos ne maisto produktais sektoriuje? Jeigu taip, prašom pateikti konkrečių pavyzdžių.*
- 8) *Ar nesąžiningos prekybos praktika daro neigiamą poveikį jūsų bendrovės galimybėms investuoti ir diegti inovacijas? Prašom pateikti konkrečių pavyzdžių ir poveikį kiek įmanoma įvertinti kiekybiškai.*
- 9) *Ar nuo nesąžiningos prekybos praktikos nukenčia vartotojai (pvz., dėl to, kad daroma įtaka kainoms, produktų pasirinkimui ar inovacijoms)? Prašom pateikti konkrečių pavyzdžių ir poveikį kiek įmanoma įvertinti kiekybiškai.*
- 10) *Ar nesąžiningos prekybos praktika daro poveikį ES tarpvalstybinei prekybai? Ar nesąžiningos prekybos praktika nulemia bendrosios rinkos susiskaidymą? Jeigu taip, prašom paaiškinti, kaip nesąžiningos prekybos praktika veikia jūsų bendrovės galimybes prekiauti tarpvalstybiniu mastu.*

3. NESĄŽININOS PREKYBOS PRAKTIKĄ REGLAMENTUOJANTYS TEISINIAI PAGRINDAI

3.1. Nenuoseklūs nacionaliniai teisinio reglamentavimo pagrindai

Pastaraisiais metais nesąžiningos prekybos praktiką tiekėjų ir pirkėjų santykiuose valdžios institucijos vis dažniau įvardija kaip svarbią politinę problemą. Todėl daugelis valstybių narių ėmėsi veiksmų nesąžiningos prekybos praktikos problemai spręsti, tačiau jos tai darė skirtingais būdais. Tai nulėmė didelius nacionaliniu lygmeniu užtikrinamos apsaugos nuo nesąžiningos prekybos praktikos lygio, pobūdžio ir teisinės formos skirtumus.

Dažnai atskaitos tašku laikyta nacionalinių konkurencijos institucijų atlikta analizė siekiant įvertinti konkurenciją mažmeninės prekybos sektoriuje ir komercinės veiklos vaidmenį mažmenininkų ir tiekėjų santykiuose²⁵.

²⁴ Žr. „The functioning of the food supply chain and its effect on food prices in the European Union“, *European Economy, Occasional Papers* 47, 2009 m. gegužės mėn.

²⁵ Be kita ko, žr. Portugalijos atveju: *Autoridade da Concorrência*, „Report on Commercial Relations between the Large Retail Groups and their Suppliers“, 2010 m. spalio mėn.; JK atveju: *Competition Commission*, „The supply of groceries in the UK market investigation“, 2008 m. balandžio 30 d.;

Konkurencijos teisės ir nesąžiningos prekybos praktiką reglamentuojančių teisės aktų ryšys

Šiame dokumente reikia atskirti konkurencijos teisę ir teisės aktus, kuriais siekiama užkirsti kelią nesąžiningai praktikai. Nesąžiningai prekybai taikomomis taisyklėmis siekiama skirtingo tikslo nei konkurencijos teise, nes jomis reguliuojami bendrovių sutartiniai santykiai, pavyzdžiui, nustatomos sąlygos, kurias tiekėjai turi pasiūlyti platintojams, neatsižvelgiant į faktinį arba numanomą poveikį konkurencijai rinkoje. Tai visų pirma pasakytina apie teisės aktus, kurie draudžia įmonėms nustatyti savo prekybos partneriams nepagrįstas, neproporcingas ar neaptartas sąlygas arba gauti ar mėginti gauti iš jų tokias sąlygas²⁶.

Konkurencijos teisė gali būti taikoma tam tikrų tipų nesąžiningos prekybos praktikai įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinės dalyvių santykiuose. Tačiau ji taikoma ne visiems tokios praktikos tipams, kadangi jos tikslas – apsaugoti konkurenciją rinkoje, todėl ja paprastai sprendžiami įtakos rinkoje klausimai²⁷. Kelios valstybės narės vienašaliams veiksams taiko konkurencijos taisykles, kuriomis, pavyzdžiui, draudžiamas piktnaudžiavimas ekonomiškai priklausomų įmonių atžvilgiu ir (arba) piktnaudžiavimas pranašesne derybine pozicija arba nustatomos sankcijos už tokį elgesį.

Europos konkurencijos tinklo, kurį sudaro nacionalinės konkurencijos institucijos ir Europos Komisija, neseniai paskelbtoje ataskaitoje prieita prie išvados, kad *tam tikra prekybos praktika, kurią daugelis suinteresuotųjų subjektų laiko nesąžininga, „nepatenka į ES lygmens arba daugumos valstybių narių konkurencijos taisyklių taikymo sritį“*²⁸.

Civilinė ir komercinė teisė ir nesąžiningos prekybos praktika

Atskirų verslo santykių atveju tam tikrą apsaugos nuo nesąžiningos prekybos praktikos lygį galima užtikrinti pagrindiniais civilinės ir (arba) komercinės teisės principais. Dauguma valstybių narių yra nustačiusios bendrą sąžiningumo užtikrinimo pareigą. Dažniausiai ji susijusi su tokiomis sąvokomis, kaip geros moralės normoms prieštaraujantis elgesys, sutarties vykdymas ir derybos dėl jos laikantis geros valios, geros moralės, sąžiningumo ar lojalumo principų. Pažeidus šiuos principus, sutartys paprastai laikomos niekinėmis arba neginamomis teismine tvarka.

Specialūs nacionaliniai nesąžiningos prekybos praktiką reglamentuojantys pagrindai

Kad atsižvelgtų į daugėjančius nesąžiningos prekybos praktikos atvejus, kai kurios valstybės narės išplėtė civiline teise užtikrinamą apsaugą²⁹. Tai buvo daroma naudojant įvairias

Švedijos atveju: *Konkurrensverket*, „Mat och marknad — från bonde till bord“, 2011 m. balandžio mėn.; Ispanijos atveju: *Comisión Nacional de la Competencia*, „Informe sobre el código de buenas prácticas de distribución del automóvil and Informe sobre el anteproyecto de ley de contratos de distribución“, 2011 m. spalio 5 d.; Suomijos atveju: „Kilpailuviraston Päivittäistavarakauppaa koskeva selvityksiä“. Kitos studijos nurodytos 8 išnašoje minėtoje EKT ataskaitoje.

²⁶ Reglamento Nr. 1/2003 9 konstatuojamojoje dalyje nustatyta aiški riba tarp konkurencijos teisės (kuri apima nacionalines taisykles dėl vienašalių veiksmų, kurios yra griežtesnės nei 102 straipsnis) ir nesąžiningos prekybos praktiką reglamentuojančių teisės aktų.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Žr. EKT ataskaitos 26 dalį, 8 išnašą.

²⁹ Tai buvo padaryta arba civilinės teisės nuostatomis, pavyzdžiui, priimant specialias komercinės teisės nuostatas (pvz., Prancūzijoje), arba pagal administracinę teisę.

nacionalines priemones. Kai kurios valstybės narės pasirinko galimybę priimti specialius šiam dalykui skirtus teisės aktus³⁰, o kitos priėmė elgesio kodeksus ar skatino jais naudotis arba svarsto galimybę tai padaryti³¹.

Be to, valstybių narių požiūris į atitinkamų įgyvendinamųjų teisės aktų ar savireguliacinio priemonių taikymo sritį yra labai skirtingas. Kai kuriose valstybėse narėse numatyta apsauga nuo nesąžiningos prekybos praktikos mažmeninės prekybos tiekimo grandinėje arba konkrečiame mažmeninės prekybos sektoriuje, o kai kuriose taisyklės taikomos plačiu mastu visiems sektoriams. Antai Portugalijoje³², Slovėnijoje³³, Ispanijoje³⁴, Belgijoje³⁵ ir Jungtinėje Karalystėje³⁶ priimti maisto produktų tiekimo grandinei skirti elgesio kodeksai³⁷, o Nyderlandai ir Airija planuoja tokius kodeksus priimti. Čekija, Vengrija ir Italija priėmė įstatymus, reglamentuojančius nesąžiningos prekybos praktiką žemės ūkio produktų perdirbimo sektoriuje. Panašiai ir automobilių mažmeninės prekybos sektoriuje nesąžiningos prekybos praktikos problemai spręsti dažniausiai renkamosi savireguliacinio priemonės. O štai nesąžiningos prekybos praktiką reglamentuojančios Prancūzijos komercinės teisės nuostatos taikomos plačiu mastu visiems įmonių tarpusavio santykiams.

Be to, atsižvelgiant į dažnesnį e. prekybos naudojimą ir į globalizaciją apskritai, tikėtina, kad dėl skirtingų teisės aktų bendrojoje rinkoje kylančios problemos ilgainiui didės.

Faktiniai apsaugos nuo nesąžiningos prekybos praktikos skirtumai gali neskatinti bendrovių imtis veiklos už savo įsisteigimo valstybės narės ribų. Šią padėtį sunkina ir tai, kad nacionaliniai teisinio reglamentavimo pagrindai dažnai keičiasi, o tai patvirtina, kad kovos su nesąžiningos prekybos praktika priemonių tikslas ne visada pasiekiamas, nes jos turi būti pritaikomos prie naujų nesąžiningos prekybos praktikos apraiškų. Todėl, pasak nuo nesąžiningos prekybos praktikos nukenčiančių bendrovių, visų pirma MVI, joms sunku ir brangu tiksliai nustatyti, kokiomis teisinėmis priemonėmis jos gali naudotis, kad užtikrintų savo teises skirtingose valstybėse narėse.

Valstybėse narėse, kuriose specialių nesąžiningos prekybos praktikos reglamentavimo pagrindų nėra, paprastai laikomasi nuostatos, kad ši problema pakankamai veiksmingai sprendžiama pagal bendrąją konkurencijos teisę (Čekija) arba kad esama tam tikro nenoro varžyti šalių laisvę sudaryti sutartis (JK), ypač jeigu nepažeidžiamos konkurencijos

³⁰ Pvz., Prancūzija, Belgija, Italija ir Ispanija.

³¹ Pvz., Nyderlandai, Portugalija, Slovėnija ir Ispanija.

³² Platintojų asociacijos ir Pramonės atstovų konferencijos parengtas gerosios verslo praktikos kodeksas (1997 m.).

³³ Gerosios verslo praktikos kodeksas.

³⁴ 2011 m. birželio 10 d. ANFAC, ANIACAM, FACONAUTO ir GANVAM pasirašytas gerosios verslo praktikos automobilių platinimo sektoriuje kodeksas, 2007 m. rugpjūčio 1 d. FIAB ir ASEDAS pasirašytas susitarimas dėl rekomendacijos dėl gerosios verslo praktikos, siekiant pagerinti vadybą vertės grandinėje ir paskatinti įmonių bendradarbiavimą, ir 2011 m. liepos 29 d. susitarimas dėl maisto produktų teikimo grandinės dalyvių verslo elgesio kodekso Katalonijoje.

³⁵ 2010 m. gegužės 20 d. Tiekėjų ir pirkėjų sąžiningų santykių žemės ūkio produktų perdirbimo grandinėje elgesio kodeksas.

³⁶ Maisto produktų tiekimo praktikos kodeksas (GSCOP).

³⁷ 2012 m. gegužės mėn. Europos konkurencijos tinklo ataskaita dėl konkurencijos teisės vykdymo užtikrinimo ir rinkos priežiūros veiklos, kurią vykdo Europos konkurencijos institucijos maisto produktų sektoriuje, p. 118.

taisyklės³⁸. Kartais pateikiamas bendresnis argumentas dėl nesąžiningos prekybos praktiką reglamentuojančių teisės aktų veiksmingumo ir poreikio bei galimo poveikio, be kita ko, kainoms.

3.2. Apsauga nuo nesąžiningos prekybos praktikos ES lygmeniu

Nors nesąžiningos prekybos praktikos problema kelta daugelyje pastarojo meto iniciatyvų³⁹, kol kas ES lygmeniu nėra jokių specialių nesąžiningos prekybos praktikos įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinėje reglamentavimo pagrindų.

ES konkurencijos teise siekiama padėti kurti ir apsaugoti bendrąją rinką bei didinti vartotojų gerovę⁴⁰. Ja siekiama sudaryti sąlygas, kuriomis rinka galėtų tinkamai veikti, taigi savaime ji neapima individualių verslo santykių sąžiningumo užtikrinimo, nebent dėl tokių santykių ir įtakos rinkoje sutrinka rinkos veikimas. Todėl ES konkurencijos teise galėtų būti sprendžiamos kai kurios (tačiau ne visos) nesąžiningos prekybos praktikos problemos.

Kitais visiems sektoriams taikomais ES teisės aktais taip pat siekiama spręsti nesąžiningos praktikos problemą prekybos santykiuose. Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva⁴¹ taikoma tik įmonių ir vartotojų santykiams, tačiau joje pripažįstama, kad gali prireikti nuodugniai išnagrinėti, ar reikia imtis ES lygmens veiksmų įmonių tarpusavio santykių srityje⁴². Šiuo teisės aktu visiškai suderinama vartotojų apsauga nuo veiklos, kuri neatitinka profesinio atidumo reikalavimų ir gali paveikti jų ekonominę elgesį, prieš komercinių sandorių sudarymą, juos sudarant ir po sudarymo. Valstybės narės gali laisvai šias taisykles taikyti ir įmonių tarpusavio veiklai, ir kai kurios tai daro. Direktyva nedaro poveikio sutarčių teisei, ypač taisyklėms dėl sutarties galiojimo, sudarymo arba padarinių. Rinkodaros sričiai skirta Direktyva dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos⁴³ visoje Europoje nustatytos minimalios apsaugos taisyklės, kuriomis prekybininkai – tiek vartotojai, tiek konkurentai – apsaugomi nuo klaidinančios reklamos. Neseniai Komisija nustatė tolesnius veiksmus dėl klaidinamosios rinkodaros veiklos įmonių tarpusavio santykiuose⁴⁴, kuriais, be kita ko, Europoje bus sugriežtintas vykdymo užtikrinimas ir materialinės teisės taisyklės, apsaugančios įmones nuo klaidinamųjų schemų. Visų pirma Komisija ketina pateikti teisės aktą dėl Direktyvos dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos peržiūros.

³⁸ Žr. TKT specialią ataskaitą Kioto metinei konferencijai. 2008 m. Atskaita dėl piktnaudžiavimo pranašesne derybine pozicija.

³⁹ 2009 m. spalio 28 d. komunikatas „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“, COM(2009) 591; 2007 m. lapkričio 20 d. komunikatas „Bendroji rinka XXI a. Europai“ COM(2007) 725, Mažmeninės prekybos rinkos stebėsenos ataskaita (žr. 11 išnašą), Bendrosios rinkos aktas (žr. 13 išnašą).

⁴⁰ Žr. 2010 m. konkurencijos politikos ataskaitos, COM(2011) 328 galutinis, 9 dalį.

⁴¹ Direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje.

⁴² Ten pat. 8 konstatuojamojo dalyje teigiama, kad „[direktyva] tiesiogiai gina vartotojo ekonominius interesus nuo nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu. [...] yra ir kitokia komercinė veikla, kuri, nors nekenkia vartotojams, gali pakenkti konkurentams ir verslo klientams. Komisija turėtų atidžiai išnagrinėti Bendrijos veiksmų, nepatenkančių į šios direktyvos taikymo sritį, poreikį nesąžiningos konkurencijos srityje ir, jeigu reikia, pateikti pasiūlymą dėl teisės akto, apimančio šiuos kitus nesąžiningos konkurencijos aspektus.“

⁴³ 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos.

⁴⁴ Įmonių apsauga nuo klaidinamosios rinkodaros veiklos ir veiksmingo vykdymo užtikrinimas. Direktyvos 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos peržiūra (COM(2012) 702).

Be to, Direktyva dėl kovos su pavėluotu mokėjimu⁴⁵ taikoma konkrečiai mokėjimo terminų problemai. Kita vertus, reglamentuose Nr. 593/2008 ir 864/2007 dėl atitinkamai sutartinės prievolės ir nesutartinės prievolės taikytinos teisės nustatytos išsamios taisyklės, pagal kurias nustatoma, kokia teisė taikoma ginčams, kylantiems dėl nesąžiningos prekybos praktikos, jeigu pastaroji susijusi su sutartinėmis arba nesutartinėmis šalių prievolėmis.

Kalbant apie sektorius, sąžiningumo principai sutartiniuose santykiuose nustatyti pieno ir pieno produktų sektoriuje⁴⁶. Jie, be kita ko, apima privalomą ūkininkų ir perdirbimo įmonių rašytinės sutarties reikalavimą ir pirkėjų prievolę ūkininkams pasiūlyti minimalią sutarties galiojimo trukmę. ES lygmeniu nagrinėtos ir kai kurių atskiriems sektoriams taikomų savireguliacijos sprendimų galimybės. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad Direktyva dėl nesąžiningų sąlygų⁴⁷ nuo nesąžiningų sutarčių sąlygų apsaugoti tik vartotojai. Pagal šią teisės aktą sutarties sąlyga, dėl kurios nesiderėta atskirai, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai. Rengdama teisės aktų dėl bendros žuvininkystės politikos reformos pasiūlymus, Komisija taip pat ėmėsi kelių atskiriems sektoriams taikomų iniciatyvų, kad paskatintų sąžiningą dalykinę praktiką žuvininkystės ir akvakultūros srityje įmonių tarpusavio santykiuose⁴⁸.

Kai kuriomis ES lygmens teisės nuostatomis gali būti iš dalies sprendžiama nesąžiningos prekybos praktikos įmonių santykiuose problema. Tačiau tai gali nulemti nenuoseklias taisykles, kurios gali būti taikomos atsižvelgiant į atitinkamą konkrečią praktiką arba kai tokią praktiką taikanti bendrovė turi įtaką rinkoje. Vis dėlto apskritai bendrovė, kurios atžvilgiu jos verslo partneris taiko nesąžiningos prekybos praktiką, negali pasinaudoti nuoseklia apsauga visoje ES. Dėl šio teisinio bendrosios rinkos susiskaidymo bendrovės gali būti neskatinamos arba joms gali būti kliudoma imtis veiklos už savo įsisteigimo valstybės narės ribų.

2011 m. Europos Komisija pasiūlė vienodas pirkimo–pardavimo sutarčių teisės normas, kurios gali būti taikomos tarpvalstybiniam kilnojamųjų materialių daiktų ir skaitmeninio turinio pardavimui⁴⁹. Ši bendroji Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisė būtų neprivaloma: sutarties šalys gali, tačiau neprivalo pasirinkti ją taikyti. Kad ją būtų galima taikyti įmonių tarpusavio santykiams, bent viena šalis turi būti MVĮ. Ji visų pirma taikoma MVĮ siekiant jas apsaugoti nuo vienašališkai primestų nepalankių sąlygų. Kai kurios taisyklės bus taikomos automatiškai: pavyzdžiui, bendrosios Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisės reglamente teigiama, kad, jeigu dėl kainos nebuvo aiškiai susitarta, mokėtina kaina yra panašiomis sąlygomis įprastai imama kaina arba kad neterminuotą sutartį gali nutraukti bet kuri šalis apie tai pranešusi kitai šaliai per protingą terminą. Kai kurios nuostatos, užtikrinančios sąžiningą abiejų šalių interesų pusiausvyrą, yra tokios svarbios, kad bus privalomos:

- Kiekviena šalis privalo veikti vadovaudamasi sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principu.

⁴⁵ Direktyva 2011/7/ES dėl kovos su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius.

⁴⁶ Reglamentas (ES) Nr. 261/2012 dėl sutartinių santykių pieno ir pieno produktų sektoriuje.

⁴⁷ Direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais.

⁴⁸ COM(2011) 416 galutinis, 2011 m. liepos 13 d.

⁴⁹ Reglamento dėl bendrosios Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisės pasiūlymas, COM (2011) 635.

- Įmonių tarpusavio sutarčių sąlygos, dėl kurių nesiderėta atskirai, laikomos nesąžiningomis, jeigu jomis akivaizdžiai nukrypstama nuo gerosios verslo praktikos, jos neatitinka sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principų. Jomis prieš kitą šalį galima remtis tik jeigu kita šalis apie jas žinojo arba jeigu šalis ėmėsi protingų veiksmų, kad į jas atkreiptų kitos šalies dėmesį.
- Jeigu viena šalis turi teisę vienašališkai nustatyti kainą ir ji akivaizdžiai neatitinka protingumo kriterijaus, tokiu atveju ji pakeičiama paprastai imama kaina.
- Sutartis gali būti nugrinčyta, jeigu buvo piktnaudžiaujama vienos šalies padėtimi, pavyzdžiui, jeigu ji stokojo patirties, o kita šalis tai žinojo arba turėjo žinoti ir piktnaudžiavo pirmosios šalies padėtimi įgydama didelę naudą arba nesąžiningą pranašumą. Šalys, remdamosi faktiniu arba tariamu faktų žinojimu, negali nustatyti trumpesnio nei vieni metai ir ilgesnio nei dešimt metų senaties termino.

Klausimai

- 11) *Ar taikomomis nacionalinėmis reglamentavimo arba savireguliacijos priemonėmis pakankamai gerai sprendžiama nesąžiningos prekybos praktikos problema kai kuriose valstybėse narėse? Jei ne, kodėl?*
- 12) *Ar tai, kad nėra specialių nacionalinių reglamentavimo arba savireguliacijos priemonių, kuriomis sprendžiama nesąžiningos prekybos praktikos problema, kelia problemų atitinkamoje jurisdikcijoje?*
- 13) *Ar priemonės, kuriomis siekiama spręsti nesąžiningos prekybos praktikos problemą, daro poveikį tik nacionalinėms rinkoms ar taip pat ir tarpvalstybinei prekybai arba paslaugų teikimui? Jeigu taip, prašom paaiškinti poveikį jūsų bendrovės galimybėms prekiauti tarpvalstybiniu mastu. Ar taikomų nacionalinių reglamentavimo arba savireguliacijos priemonių skirtumai nulemia bendrosios rinkos susiskaidymą?*
- 14) *Ar manote, kad reikėtų imtis tolesnių veiksmų ES lygmeniu?*
- 15) *Ar nesąžiningos prekybos praktikos reglamentavimas turi teigiamą poveikį, kai jis taikomas? Ar yra galimų trūkumų ar problemų, susijusių su nesąžiningos prekybos praktikos reglamentavimu, pavyzdžiui, nustatant nepagrįstus laisvės sudaryti sutartis apribojimus? Prašom paaiškinti.*

4. KOVOS SU NESĄŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKA TAISYKLIŲ LAIKYMOSI UŽTIKRINIMAS

4.1. Nacionalinės vykdymo užtikrinimo priemonės

Skirtingose valstybėse narėse užtikrinama nevienodo lygio silpnesniosios sutarties šalies apsauga plėtojant įmonių tarpusavio santykius. Nacionaliniu mastu sprendžiant nesąžiningos prekybos praktikos problemą taikomos įvairios vykdymo užtikrinimo priemonės. Jos, be kita

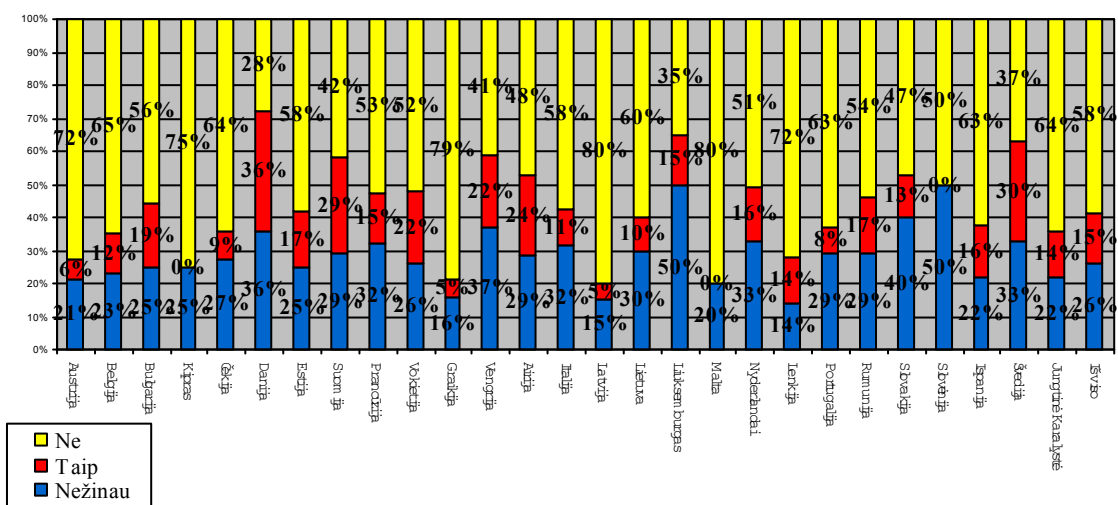
ko, apima teismines teisių gynimo priemones (daugumoje valstybių narių), galimus konkurencijos institucijų veiksmus pagal nacionalines taisykles dėl vienašalių veiksmų (pvz., Ispanijoje), administracines teisių gynimo priemones (pvz., Prancūzijoje) ir ombudsmeno veiksmus (pvz., JK).

Vykdymo užtikrinimo institucijos turi skirtingas galias, atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės taikomą vykdymo užtikrinimo priemonę. Kai kurios įstaigos negali priimti anonimiškų skundų (pvz., teismai), kitos negali užtikrinti pareiškėjų anonimiškumo viso proceso metu (pvz., tam tikrų valstybių narių konkurencijos institucijos), o dar kitos kategorijos įstaigos tyrimą gali pradėti tik turėdamos patikimų įrodymų (pvz., JK arbitras pagal Maisto produktų tiekimo kodeksą arba Prancūzijos ūkio ministerija).

Valstybių narių priimtų nesąžiningos prekybos praktikos problemos sprendimo metodų įvairovė gali nulemti nemažą bendrosios rinkos susiskaidymą. Bendrovėms, visų pirma MVL, sunku nustatyti, kokiomis teisių gynimo priemonėmis jos gali naudotis skirtingose valstybėse narėse.

Galiausiai, svarbu ne tik tai, kad valstybės narės taiko skirtingus metodus – neseniai vykusių konsultacijų su verslo atstovais rezultatai patvirtino nuomonę, jog taikomos vykdymo užtikrinimo priemonės yra laikomos nepakankamomis (žr. 1 paveikslą).

1 paveikslas. Nuomonė apie valstybių narių, kuriose vykdoma veikla, taikomų vykdymo užtikrinimo priemonių pakankamumą (EBTP 2012 m.)

EBTP tyrimo respondentų nuomone, tai, kad iš esmės trūksta tinkamų vykdymo užtikrinimo priemonių, kuriomis silpnesnioji sutarties šalis apsaugoma nuo nesąžiningos prekybos praktikos, trukdo plėtoti verslą ir prekybą, visų pirma tarpvalstybiniu mastu. Atsižvelgiant į tokių procesų sudėtingumą ir į tai, kad neturima pakankamai žinių, kaip užtikrinti savo teises turimomis teisių gynimo priemonėmis, tai daro didelį poveikį MVL, nes jos veikliausiai neturi pakankamai reikiamų lėšų didelėms teisinio atstovavimo išlaidoms padengti.

4.2. ES lygmens vykdymo užtikrinimo priemonės

Kaip paaiškinta 3.2 skirsnyje, šiuo etapu jokių specialių vykdymo užtikrinimo priemonių, skirtų kovoti su nesąžiningos prekybos praktika, ES lygmeniu nėra. Tačiau yra kelios visiems sektoriams skirtos priemonės, taikomos bendriesiems bylinėjimosi klausimams, taigi ir ieškiniams dėl nesąžiningos prekybos praktikos⁵⁰.

Kiek tai susiję su klaidinamosios rinkodaros veikla įmonių tarpusavio santykiuose, 2012 m. atlikdama Direktyvos 2006/114/EB peržiūrą Komisija paskelbė sukursianti bendradarbiavimo vykdymo užtikrinimo klausimais mechanizmą⁵¹, kad sustiprintų tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir užtikrintų geresnę apsaugą nuo žalingiausios klaidinamosios rinkodaros veiklos.

Kaip minėta pirmiau, veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės aukšto lygio forumo maisto produktų tiekimo grandinės atstovai taip pat nagrinėjo įvairias ginčų sprendimo priemones, kuriomis būtų užtikrintas nustatytų gerosios praktikos principų taikymas. Pastarasis metodas skirtas konkrečiam sektoriui, o šioje žaliojoje knygoje aptariama nesąžiningos prekybos praktika įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinės dalyvių santykiuose nepaisant sektoriaus. Vykdydama šia žaliaja knyga pradėtas konsultacijas, Komisija kartu stebės konkrečius pokyčius maisto produktų tiekimo grandinėje ir pradės rengti skirtingų priemonių poveikio vertinimą, kad pateiktų teisingą ir veiksmingą nesąžiningos prekybos praktikos problemos sprendimą.

Nepaisant šių nesąžiningos prekybos praktikai jau taikomų visiems sektoriams skirtų priemonių, kuriomis sprendžiamos 5 skirsnyje nurodytos skirtingų tipų nesąžiningos prekybos praktikos problemos, galbūt reikia užtikrinti, kad visose valstybėse narėse būtų nustatyti bendri vykdymo užtikrinimo principai. Be kita ko, galėtų būti numatytos tokios priemonės, kaip tinkama taisomoji priemonė pirmiau aprašytam „baimės faktoriui“ pašalinti, pavyzdžiui, suteikiant galias nacionalinėms kompetentingoms institucijoms, kad jos galėtų imtis veiksmų *ex officio* ir priimti anoniminius skundus. Be to, tokiuose bendruose vykdymo užtikrinimo principuose galėtų būti taip pat numatyta, kad kompetentingos institucijos turėtų teisę taikyti atitinkamas sankcijas. Jos, pavyzdžiui, galėtų apimti galimybę nurodyti laikytis sąžiningos praktikos principų, atlyginti žalą, skirti atgrasomojo poveikio baudas ir viešai skelbti nustatytus faktus. Į tokius bendrus vykdymo užtikrinimo principus reikėtų įtraukti veiksmingiausias vykdymo užtikrinimo priemones, kurias būtų galima parinkti pagal galiojančias nacionalines taisykles.

⁵⁰ Direktyva 2002/8 dėl teisinės pagalbos (kuria nustatoma teisinės pagalbos tarpvalstybiniuose ginčiuose sistema); Direktyva 2008/52/EB dėl mediacijos (kuria užtikrinamas sklandus tarpininkavimo teismo procesuose koordinavimas); Reglamentas Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (juo nustatoma, kuris ES teismas turi jurisdikciją nagrinėti konkretų ginčą ir kaip vienoje valstybėje narėje priimti sprendimai pripažistami ir vykdomi kitose valstybėse narėse. Atkreipkite dėmesį, kad šis reglamentas buvo išdėstytas nauja redakcija Reglamentu Nr. 1215/2012, kuriuo bus panaikinta visa tarpinė pripažinimo ir vykdymo procedūra); reglamentai Nr. 1896/2006 ir 861/2007 (kuriais nustatomos vienodos Europos teismo procedūros, taikomos atitinkamai nagrinėjant neginčytinus reikalavimus ir ieškinius dėl nedidelių sumų), taip pat pirmiau nurodyti reglamentai Nr. 593/2008 ir 864/2008, kuriais Europoje užtikrinamas ginčų baigties teisinis tikrumas.

⁵¹ COM(2012) 702 *final*.

Klausimai

- 16) *Ar yra didelių skirtumų, kaip nesąžiningos prekybos praktika teisiškai traktuojama skirtingose valstybėse narėse? Jei taip, ar šie skirtumai trukdo tarpvalstybinei prekybai? Prašom pateikti konkrečių pavyzdžių ir poveikį kiek įmanoma įvertinti kiekybiškai.*
- 17) *Jeigu toks neigiamas poveikis yra, koku mastu šią problemą būtų galima išspręsti ES lygmeniu nustatčius bendrus vykdymo užtikrinimo principus?*
- 18) *Ar atitinkamoms vykdymo užtikrinimo įstaigoms turėtų būti suteikti tyrimo įgaliojimai, įskaitant teisę imtis veiksmų ex officio, taikyti sankcijas ir priimti anonimiškus skundus?*

5. NESĄŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKOS TIPAI

Pirmiau aprašytų tyrimų ir apklausų rezultatai rodo, kad daugelyje ES valstybių narių nesąžiningos prekybos praktika įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinėje laikoma įprastu reiškiniu. Skirtingų tipų nesąžiningos prekybos praktika arba susijusios problemos įvardytos ir aprašytos toliau. Remiantis veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės aukšto lygio forumo pateiktais sąžiningos ir nesąžiningos praktikos vertikaliuosiuose maisto produktų tiekimo grandinės dalyvių santykiuose principais ir pavyzdžiais, tip pat Komisijos atliktu darbu, susijusiu su įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandine, nustatyti septyni nesąžiningos prekybos praktikos tipai. Nustatyta nesąžiningos prekybos praktika aprašyta toliau, kartu nurodant galimos sąžiningos praktikos principus, kurie padėtų ją ištaisyti.

5.1. Dviprasmiškos sutarčių sąlygos

Dažniausiai paplitusią nesąžiningos prekybos praktikos formą (kaip pripažinta pirmiau minėtuose tyrimuose ir apklausoje) nulemia dviprasmiškos sutarčių sąlygos, dėl kurių atsiranda galimybė primesti papildomas prievoles silpnesniosioms sutarties šalims.

Galėtų būti taikomi tokie sąžiningos praktikos principai: sutarties šalys turėtų užtikrinti, kad teisės ir prievolės, įskaitant sankcijas, sutartyse būtų nurodytos aiškiai, skaidriai ir nedviprasmiškai. Sutarties šalys turėtų pateikti aiškią ir išsamią informaciją apie savo komercinius santykius. Be to, galėtų būti nustatytas principas, kad sutartyse numatytos sankcijos būtų proporcingos patirtai žalai. Sutarčių sąlygose turėtų būti išdėstytos aplinkybės ir sąlygos, kuriomis leidžiama paskui keisti produktų arba paslaugų savikainą ar kainą.

5.2. Rašytinių sutarčių nebuvimas

Reikia atsižvelgti į aplinkybes, kuriomis gali būti taikoma nesąžiningos prekybos praktika. Nesąžiningos prekybos praktika lengviau primetama, kai sutartys nėra išdėstytos raštu, kadangi šalys neturi patikimo įrodymo dėl sutartų sąlygų.

Galėtų būti taikomi tokie sąžiningos praktikos principai: sutarties šalys turėtų užtikrinti, kad susitarimai būtų išdėstyti raštu, nebent viena ar abi šalys to negali padaryti. Sudarius žodinę sutartį, jos turinį raštu turi patvirtinti bent viena sutarties šalis.

5.3. Atgaline data padaryti sutarties pakeitimai

Atgaline data padaryti pakeitimai, pavyzdžiui, sąskaitoje faktūroje nurodytos sumos sumažinimas siekiant padengti pardavimo skatinimo mokesčius, atsižvelgiant į parduotus kiekius vienašališkai pritaikytas nuolaidas, įtraukimo į tiekėjų sąrašą mokesčius ir t. t., iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti pagrįsti, tačiau jie gali būti nesąžiningi, jeigu apie juos iš anksto nebuvo pakankamai tiksliai susitarta.

Galėtų būti taikomi tokie sąžiningos praktikos principai: sąlygos turėtų būti sąžiningos abiejų šalių atžvilgiu. Bet kokiame susitarime turėtų būti numatytos tikslios aplinkybės, kuriomis šalys gali bendrai keisti jo sąlygas tinkamu laiku ir turėdamos deramą informaciją, ir detalios taisyklės, kaip tai turėtų būti daroma, be kita ko, turėtų būti nustatyta visų išlaidų, susijusių su tokiu vienos sutarties šalies inicijuotu sutarties keitimu, būtino kompensavimo procedūra.

5.4. Nesąžiningas komercinės rizikos perkėlimas

Kai kurių tipų praktiką reikėtų panagrinėti neatsižvelgiant į tai, ar dėl jos susitarta iš anksto.

Svarbi tokios praktikos rūšis yra rizikos perkėlimas kitai šaliai, kai, pavyzdžiui, tiekėjui užkraunama visa atsakomybė už pavogtas prekes (prekių sumažėjimo mokestis), tačiau paprastai būtent mažmenininkas gali geriausiai užtikrinti, kad jo patalpose prekės nebūtų vagiamos ar nedingtų. Tačiau vagystės riziką perkėlus tiekėjui, smarkiai sumažėja paskatos mažmenininkui imtis tinkamų prevencijos priemonių. Kita šios rūšies praktika apima kitos šalies verslo veiklos finansavimą (pavyzdžiui, reikalavimą investuoti į naujas prekybos vietas), prievolę atlyginti prekybos partnerio patirtus nuostolius arba ilgus mokėjimo terminus.

Dar vienas nesąžiningos prekybos praktikos tipas, kuriam verta skirti dėmesio, – piktnaudžiavimas vadinamuoju grįžtamosios maržos („reverse margin“) modeliu. Šį verslo modelį taiko daugelis šiuolaikinių mažmeninės prekybos įmonių, o jo esmė – prekių pirkimas susiejamas su tam tikromis papildomomis paslaugomis, kurias mažmenininkai už mokesť siūlo tiekėjams (pvz., mokesčiai už pardavimo skatinimą ir transporto mokesčiai, su vieta lentynose susijusios paslaugos, ir t. t.). Daugeliu atvejų ši praktika yra pagrįsta. Vis dėlto kai kuriais atvejais ji gali būti nereikalinga ir nesąžininga: tam tikrų ES jurisdikcijų (pvz., Prancūzijos) teismai teigia, kad įtraukimo į tiekėjų sąrašą mokesčiai turėtų būti laikomi pagrįstais tik jeigu jie yra susiję su realiomis paslaugomis, yra proporcingi ir nustatomi skaidriai.

Galėtų būti taikomi tokie sąžiningos praktikos principai: sutarties šalys turėtų susitarti, kad kiekvienas veiklos vykdytojas prisiima atsakomybę už savo paties riziką ir nederamai nebando jos perkelti kitoms šalims. Sutarties šalys turėtų susitarti dėl savo įnašo į kiekvienos šalies verslo ir (arba) pardavimo skatinimo veiklą. Mokesčiai už pagrįstas paslaugas turėtų atitikti paslaugų vertę. Be to, abiem šalims susitarus dėl įtraukimo į tiekėjų sąrašą mokesčių, turėtų būti užtikrinta, kad šie mokesčiai atitiktų prisiimtą riziką. Sutarties šalys niekada neturėtų prašyti mokėti už nesuteiktas paslaugas ar nepristatytas prekes ir niekada neturėtų reikalauti atlikti mokėjimų, akivaizdžiai neatitinkančių suteiktos paslaugos vertės ar kainos.

5.5. Nesąžiningas informacijos naudojimas

Vadinamasis nesąžiningas vienos šalies informacijos naudojimas būdingas daugelio rūšių nesąžiningos prekybos praktikai. Nors sutarties šalis pagrįstai gali prašyti kai kurios informacijos apie siūlomus produktus, gautos informacijos ji neturėtų naudoti, pavyzdžiui, kurdama savo pačios konkuruojantį produktą, nes taip būtų nusavinti silpnesnėsios šalies inovacinės veiklos rezultatai. Komisija paskelbė slaptos verslo informacijos ir komercinių paslapčių naudojimo, neteisėto pasisavinimo ir bylinėjimosi dėl jų ekonominių ir teisinių aspektų studiją⁵². Kiti šios rūšies praktikos pavyzdžiai gali apimti atsisakymą pasirašyti susitarimus dėl konfidencialumo arba konfidencialumo reikalavimo nesilaikymą.

Galėtų būti taikomi tokie sąžiningos praktikos principai: palaikant komercinius santykius sutarties šaliai suteikta informacija privalo būti naudojama sąžiningai (visų pirma tais atvejais, kai verslo partneriai, be kita ko, iš dalies yra konkurentai). Be to, kiekviena susitarimo šalis turėtų deramai pasirūpinti, kad kitoms šalims būtų suteikta teisinga ir neklaidinanti informacija.

5.6. Nesąžiningas komercinių santykių nutraukimas

Staigus ir nepagrįstas komercinių santykių nutraukimas deramai neišpėjus irgi gali būti priskirtas prie vieno iš pagrindinių nesąžiningos prekybos praktikos tipų. Verslo pasaulyje įprasta nutraukti santykius, tačiau šios praktikos nereikėtų taikyti siekiant įbauginti sutarties šalį, pvz., atsisakant pagrįsti tokį sprendimą ar nepaisant deramo įspėjimo laikotarpio.

Galėtų būti taikomi tokie sąžiningos praktikos principai: sutarties šalys turėtų užtikrinti, kad sutartys būtų nutraukiamos sąžiningai. Sutartys turėtų būti nutraukiamos laikantis sutarčių taikytinos teisės, pakankamai anksti išpėjus šalį, su kuria sutartis nutraukiama, kad ji galėtų atgauti savo investicijas.

5.7. Teritoriniai tiekimo apribojimai

Kai kurių tarptautinių tiekėjų nustatyti teritoriniai tiekimo apribojimai gali trukdyti mažmenininkams identišką prekę pirkti kitoje valstybėje esančioje centrinėje vietoje ir paskui ją platinti į kitas valstybes nares⁵³. Jeigu pagrindiniais prekės ženklais pažymėtų produktų gamintojai faktiškai kontroliuoja logistiką arba didmeninę prekybą, jie nebūtinai bus tiesiogiai suinteresuoti mažinti kainas, todėl, kad išlaikytų kainų skirtumus, dėl sutarčių bando derėtis nacionaliniu lygmeniu. Savo ruožtu mažmenininkai ieško prekių iš mažiausias kainas siūlančių didmeninės prekybos vietų ar tiekėjų patronuojamųjų bendrovių ir daro spaudimą gamintojams: sudaro sutartis tiesiogiai su konkuruojančiais tiekėjais, kad galėtų pasiūlyti savo prekės ženklu pažymėtus produktus. Mažų valstybių narių mažmenininkai teigia, kad kai jie ieško prekių tiekimo šaltinio iš kitų valstybių narių didmenininkų arba net tiesiogiai iš konkurencingesnės ir geresnės kainas siūlančiose kaimyninių šalių rinkose veikiančių tiekėjų, jie yra nukreipiami į už konkrečią geografinę rinką atsakingą patronuojamąją

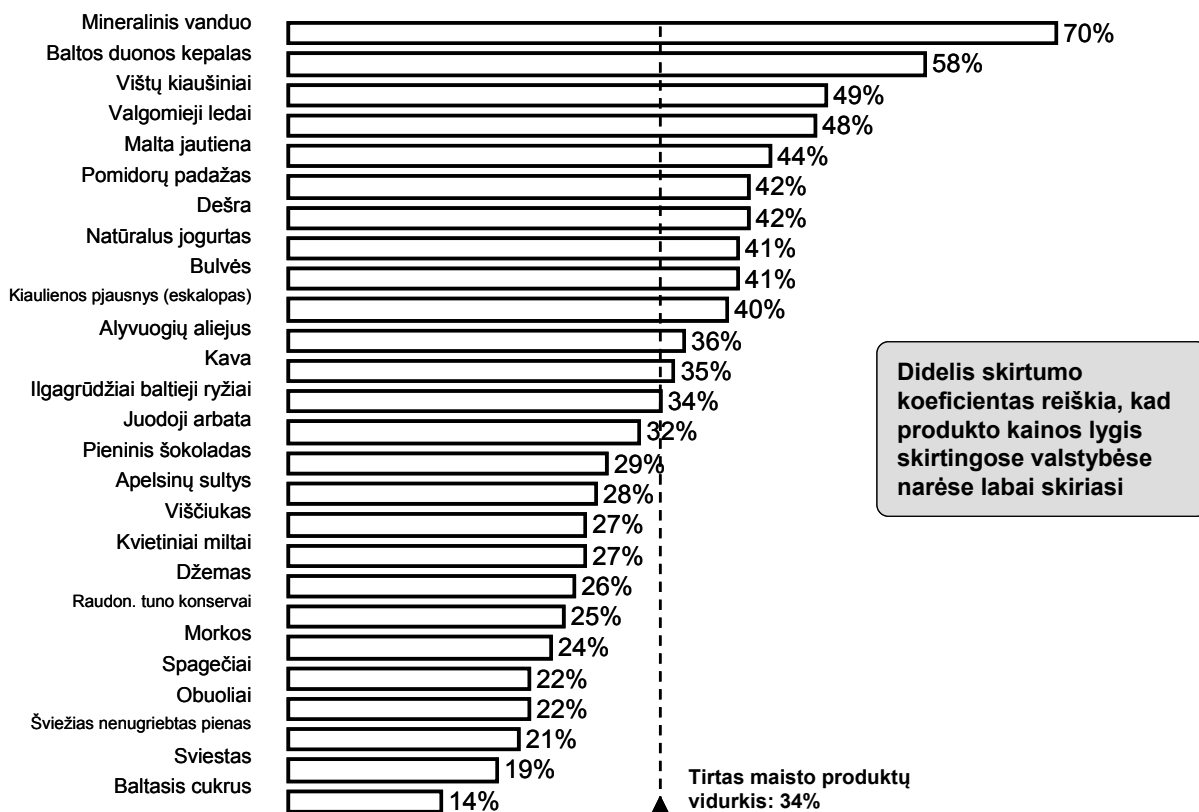
⁵² http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/trade_secrets/index_en.htm#maincontentSec1.

⁵³ Atkreipkite dėmesį, kad teritoriniai tiekimo apribojimai šiame kontekste apibrėžiami kaip draudimas tiekėjams parduoti prekes perpardavinėtojams, kurie patys ieško tiesioginio prekių tiekėjo. Teritoriniu tiekimo apribojimu nelaikomas toks atvejis, kai, pavyzdžiui, platintojui suteikus išimtinės pardavimo teises tam tikroje geografinėje teritorijoje, jis yra apsaugomas nuo aktyvios kitų platintojų prekybos veiklos toje teritorijoje.

bendrovę arba jų valstybėje narėje veikiantį didmenininką, kuris sudarinėja teritorinio tiekimo sutartis su tiekėjais. Tokie apribojimai sudaro sąlygas rinkos susiskaidymui ir gali nulemti didelius didmeninių kainų skirtumus skirtingose šalyse.

Savo 2009 m. komunikate „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“ Komisija išanalizavo atrinktų produktų kainų sklaidą valstybėse narėse⁵⁴.

Tam tikrų maisto produktų kainų valstybėse narėse skirtumų koeficientas; 2008 m. birželis

Šaltinis: Remiantis nepatvirtintu kainų rinkiniu – žr. Europos maisto produktų kainų stebėjimo priemonę

Antai, atsižvelgiant į 2009 m. vasario mėn. Airijos Parlamento komiteto posėdyje pateiktą informaciją, Airijoje ir JK parduodamų produktų kainos atitinkamai gali skirtis net 130 %, nes Airijos mažmenininkai prekes privalo pirkti pagal Airijai taikomą kainoraštį. Tuo pačiu prekės ženklų pažymėtų produktų kainų skirtumus skirtingose rinkose iš dalies gali nulemti tokie veiksniai kaip darbo užmokestis ir socialinio draudimo įmokos, energijos kaina, mokesčiai ir logistika, tačiau neigiamą poveikį jiems gali daryti ir teritoriniai tiekimo apribojimai. 2012 m. panaši studija atlikta Belgijoje⁵⁵.

Jeigu tokie tarpvalstybinio prekių tiekimo apribojimai nėra pagrįsti objektyviomis veiksmingumo priežastimis (pvz., logistikos), jie veikiausiai nulemia kainų diskriminaciją pagal pirkėjo įsisteigimo šalį. Todėl vartotojai nukenčia dėl didesnių kainų ir mažesnio produktų pasirinkimo, neturi galimybės pirkti geresnėmis kainomis ir pasinaudoti sklandžiai veikiančios bendrosios rinkos privalumais. Tiekėjų nurodytas technines priežastis, pavyzdžiui,

⁵⁴ COM(2009) 591 galutinis.

⁵⁵ SPF Economie, „Etude sur les niveaux de prix dans les supermarchés“, 2012 m. vasario mėn.

ženklinaimą, tam tikrais atvejais galima pateisinti, tačiau apskritai jos netaikomos identiškoms prekėms.

5.8. Bendros nesąžiningos prekybos praktikos savybės

Daugumai pirmiau aprašytų nesąžiningos prekybos praktikos pavyzdžių būdinga tai, kad plėtojant santykius patirtos išlaidos ir verslo rizika perkeliama silpnesniajai šaliai. Pernelyg didelis spaudimas, negalėjimas tinkamai planuoti verslo ir tikrojo sutarties turinio neaiškumas – visa tai trukdo optimaliai priimti sprendimus, nulemia kainų spaudimą ir taip sumažina bendrovių galimybes investuoti ir diegti inovacijas.

Klausimai

- 19) *Ar pirmiau nurodytame sąraše išsamiai apibūdinti svarbiausi nesąžiningos prekybos praktikos tipai? Ar yra kitų nesąžiningos prekybos praktikos tipų?*
- 20) *Ar draudžiamos nesąžiningos prekybos praktikos sąrašo sudarymas galėtų būti veiksmingas šios problemos sprendimo būdas? Ar tokį sąrašą reikėtų reguliariai atnaujinti? Ar yra galimų alternatyvių sprendimų?*
- 21) *Kiekvieno pirmiau nurodyto nesąžiningos prekybos praktikos tipo ir sąžiningos praktikos principų atveju:*
 - a) *nurodykite, ar sutinkate su Komisijos pateikta analize. Jei taikytina, pateikite papildomos informacijos.*
 - b) *Paašškinkite, ar nesąžiningos prekybos praktikos klausimas yra aktualus jūsų vykdomos veiklos sektoriuje.*
 - c) *Paašškinkite, ar atitinkamus galimus sąžiningos praktikos principus būtų galima plačiu mastu taikyti skirtinguose sektoriuose.*
 - d) *Paašškinkite, ar nesąžininga prekybos praktika turėtų būti uždrausta apskritai, ar turėtų būti vertinama kiekvienu atveju atskirai.*
- 22) *Kiek tai susiję su teritoriniais tiekimo apribojimais, paašškinkite:*
 - a) *ką jūs laikytumėte objektyviomis veiksmingumo priežastimis, kurios pateisintų tiekėjo atsisakymą tiekti prekes konkrečiam klientui? Kodėl?*
 - b) *Kokie būtų teritorinių tiekimo apribojimų (kaip aprašyta pirmiau) uždraudimo privalumai ir trūkumai? Kaip toks uždraudimas praktiškai paveiktų bendrovių platinimo sistemų organizavimą Europoje?*
- 23) *Ar pirmiau apibūdinti galimos sąžiningos praktikos principai turėtų būti įtvirtinti ES lygmens priemonėse? Ar toks metodas turėtų kokių nors trūkumų?*
- 24) *Jeigu manote, kad ES lygmeniu turėtų būti imtasi tolesnių veiksmų, ar tai turėtų būti privaloma teisinė priemonė? Neprivaloma priemonė? Savireguliacinio iniciatyva?*

6. BENDROSIOS PASTABOS

Klausimas

- 25) *Šioje žaliojoje knygoje nagrinėjami nesąžiningos prekybos praktikos ir sąžiningumo įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinėje klausimai. Ar manote, kad yra svarbių klausimų, kurie čia nepaminėti arba nepakankamai pabrėžti?*

7. KITI VEIKSMAI

Komisija yra pasirengusi toliau bendradarbiauti su visomis atitinkamomis suinteresuotosiomis šalimis ir vertina jų pateiktas pastabas, padėsiančias pagerinti įmonių tarpusavio maisto ir ne maisto produktų tiekimo grandinės veikimą ir veiksmingumą.

Visos suinteresuotosios šalys raginamos teikti savo nuomonę ir atsakyti į pateiktus klausimus. Pastabas reikėtų siųsti el. paštu **markt-retail@ec.europa.eu**, kad Komisija jas gautų ne vėliau kaip **2013 m. balandžio 30 d.**

Teikiant pastabas nebūtina atsakyti į visus šioje žaliojoje knygoje iškeltus klausimus. Aiškiai nurodykite klausimus, su kuriais susijusios jūsų pastabos. Jei įmanoma, pateikite konkrečių argumentų už arba prieš šiame dokumente pristatytus variantus ir požiūrius.

Atsižvelgdama į šią žaliąją knygą ir pateiktas pastabas, Komisija iki **2013 m. vidurio** paskelbs, kokių tolesnių veiksmų bus imamasi.

Gautos pastabos bus paskelbtos internete. Prie šios žaliosios knygos pridedamame pareiškime apie privatumo apsaugą nurodyta, kaip bus tvarkomi konsultacijų dalyvių asmens duomenys ir pastabos.